

Het verhaal van Ásta

Van Jón Kalman Stefánsson verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

*Hemel en hel
Het verdriet van de engelen
Het hart van de mens
Hemel en hel / Het verdriet van de engelen /
Het hart van de mens (trilogie)
Vissen hebben geen voeten
Iets ter grootte van het universum
zomerlicht, en dan komt de nacht*

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Jón Kalman Stefánsson

Het verhaal van Ásta

Vertaald uit het IJslands
door Marcel Otten

Ambo|Anthos
Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

This book has been translated with a financial support from:

ISBN 978 90 263 4296 7

© 2017 Jón Kalman Stefánsson

Published by agreement with Copenhagen Literary
Agency ApS, Copenhagen

© 2019 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Marcel Otten

Oorspronkelijke titel *Saga Ástu. Hvert fer maður ef
það er engin leið út úr heiminum?*

Oorspronkelijke uitgever Benedikt, Reykjavík

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Birger Strahl

Foto auteur © Einar Falur Ingólfsson

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Wat hierna volgt

is het verhaal over Ásta die ooit jong was, maar veel ouder is geworden sinds deze regels zijn opgeschreven, of liever gezegd neergekrabbeld, want hier gebeurt alles snel, ook al lijkt het verhaal zich af en toe zo traag voort te slepen dat de tijd nagenoeg stilstaat.

Maar zo dadelijk zal ik vertellen hoe men aan de naam Ásta is gekomen.

Waarom die naam door haar ouders is gekozen, en waarom niet Sigríður, María, Gunnþóra, Auður, Svava, Jóhanna, Guðrún of Fríða, want we worden allemaal naamloos geboren, maar we krijgen meteen of heel gauw een naam zodat het voor de dood wat moeilijker wordt ons op te halen. Geef me een naam en het is voor de dood meteen een glibberige kwestie. Maar is het mogelijk een verhaal te vertellen over een mens zonder het leven te beroeren dat hem omgeeft, de atmosfeer die de hemel omhooghoudt – en is dat gerechtvaardigd?

Eerste deel

Je begint bij het begin:
we zijn in Vesturbær in Reykjavík
in het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw
en ik vertel waar de naam Ásta vandaan komt.
Maar vervolgens verlies ik de greep op het verhaal

De ouders van Ásta, Helga en Sigvaldi, kozen de naam terwijl ze nog in de baarmoeder zat, ervan overtuigd dat het een meisje zou worden en ze haalden de naam uit een boek van Halldór Laxness, *Onafhankelijke mensen*, dat verscheen in de jaren 1934-1935. Ze lazen samen de roman terwijl Ásta in de moederbuik groeide en vorm aannam en ze huilden om hoe ze aan haar einde kwam. Ook Sigvaldi, die sinds hij een kind was niet meer had gehuild en dacht dat hij het niet meer kon. Ze huilden toen Bjartur, de vader van Ásta, haar uitgeput en de dood nabij in de armen nam, terwijl ze hoger de onherbergzame hoogvlakte op liepen en het leven steeds verder achter zich lieten. ‘Hou je vast aan mijn hals, mijn bloem,’ zei Bjartur. ‘Ja,’ fluisterde ze. ‘Altijd... zo lang ik leef. Jouw enige bloem. Jouw levensbloem. En ik zal nog lang, lang niet sterven.’

Natuurlijk huilden ze. Die zinnen en dat einde van het boek konden een steen nog aan het huilen maken. Desondanks kom je in de verleiding om je af te vragen of het wel... verstandig was ge-

weet... haar te vernoemen naar een romanpersonage waarmee je weliswaar makkelijk kunt dwepen, maar dat aan de andere kant leefde en gedoemd was te sterven, in de schaduw van haar vader, bij wie weinig gedijde behalve halsstarrigheid, rampspoed en hardvochtigheid – zaken die zich kunnen doen gelden als je totaal niet in staat bent je in iemand anders te verplaatsen. Ik geef je de naam Ásta omdat een andere Ásta op de koude hoogvlakte stierf, bloed ophoestend op het altaar van haar vader.

Het was Sigvaldi die de naam voorstelde. Helga aarzelde, maar ze stemde ermee in toen ze zich realiseerde dat als je de laatste letter van de naam af haalde je het woord ‘ást’, ‘liefde’, overhoudt. Haar naam moest niet alleen bewondering opwekken voor het geweldige boek en de diepe indruk die het bij Ásta’s ouders achterliet, maar ook, en niet in de laatste plaats, in Helga’s geest, om hen beiden en de hele wereld te laten beseffen hoe kortstondig de liefde is in dit leven. Te laten beseffen dat Ásta’s leven voortspoot uit de liefde en dat ze door liefde omringd zou opgroeien.

Helga was amper negentien toen Ásta werd geboren, Sigvaldi was een goede tien jaar ouder. Dat is niet zo’n groot verschil, eerlijk gezegd van geen belang als je elkaar op latere leeftijd ontmoet. Langzamerhand doet het er niet meer toe of er bij een stel een leeftijdsverschil van twee, tien, vijftien of twintig jaar is. Maar iemand die nauwelijks negentien jaar oud is heeft niet dezelfde plek in de wereld als iemand die ruim dertig is.

Ze hebben al een meisje van zeven maanden oud en ze wonen in een helemaal niet zo’n slecht souterrain in Vesturbær en hun doel is om na twee à vier jaar op de begane grond te komen. Sigvaldi is de afgelopen jaren als huisschilder bezig geweest, dolblij met zijn werk, iets waar hij zich verder op toe wil leggen, desalniettemin beschikt hij pas de komende lente over kwasten en schildersemers. De IJslandse samenleving is nog steeds zo achtergebleven, strikt genomen is de twintigste eeuw in IJsland pas tien jaar oud,

zodat het nog absoluut niet op het punt is aanbeland om meerdere huisschilders het hele jaar door te kunnen onderhouden; maar in een mum van tijd zette Sigvaldi zijn zinnen op dat werk en niets anders. De afgelopen jaren heeft hij 's winters gevist, met ontberingen een inkomen in de wacht gesleept, zwaar werk. Energie, lef, dat is zijn pakkie-an. Maar de eerste weken van januari van het jaar waarin wij met dit verhaal zijn begonnen, wordt er niet uitgevaren. Er wordt gestaakt in de visserij. Een hardnekkige staking die al tien dagen aan de gang is sinds Helga op de keukentafel ging liggen, waar ze net de borden na het avondeten van had afgeruimd, een beetje giechelend, met haar jurk opgeschort, haar slipje op de vloer en Sigvaldi die in haar kwam.

Zo wild dat hij niet de tijd had genomen zijn broek uit te trekken. Hij had hem alleen maar halverwege zijn dijen gestroopt, maar hij zakt omlaag als hij begint te bewegen, als hij een heel klein beetje vooroverbuigt, zijn handen op de tafel steunt, zijn lippen van elkaar gaan, hij ademt zwaar, hij gaat sneller, zijn broek zakt af en Helga giechelt niet meer. Ze zucht, hij kreunt, ze doet haar benen uiteen om hem beter te kunnen voelen, ze fluistert, mijn lief, mijn lief... kijkt haar man in de ogen, ontbloomt haar tanden, richt zich vervolgens op en fluistert hees in zijn oor, neem me, doe het ruw. Ze weet dat dat hem ophitst, weet dat hij daar wild van wordt, doe het ruw... en de keukentafel schokt als Sigvaldi begint te beuken en een uitlaatklep vindt voor de lethargie van de afgelopen dagen.

Nietsdoen is hem nooit goed afgegaan. Handen die niet ergens mee bezig zijn zijn totaal nutteloos, je kunt ze net zo goed bij het afval gooien.

En dit is een harde staking. De zeelui willen betere arbeidsvoorwaarden en de socialisten willen over een uur een vergadering houden in het gemeenschapscentrum van de zuivelcoöperatie op de Laugavegur 162 – Sigvaldi gaat zo wild in haar tekeer, zo hard, dat de tafel erdoor bezwijkt. Die eenvoudige, solide tafel die hij

heeft getimmerd toen ze twee jaar geleden hierheen verhuisden.

Helga heeft haar grote borsten, gezwollen van de melk, ontbloomt, graait naar zijn ene hand en bijt, bijt er hard in, hij buigt over haar heen en fluistert keer op keer iets, iets wat zij pas doorheeft als hij het minstens vijf keer heeft herhaald: Hou van jou hou van jou hou van jou hou van jou. En dat komt zo onverwachts, want hij zegt dat nooit, dat is gewoon niets voor hem, haast alsof hij bedeesd of bang is het te zeggen, het komt zo onverwachts dat de tranen in haar ogen komen, ze duwt zijn hoofd omhoog naar zijn borst en kijkt dan de andere kant op zodat hij haar tranen niet ziet, ze kijkt opzij, door het keukenraam naar buiten, naar buiten in de donkere avond, naar buiten in die wereld waar iemand de redevoering instudeert die hij over ruim een uur in de gemeenschapsruimte van de zuivelcoöperatie zal houden.

Daar zullen ongetwijfeld nogal wat harde woorden worden gebezigd aan het adres van de overheid en het kapitaal.

Sigvaldi, die zich uit zijn broek weet te werken, vervolgens uit zijn onderbroek, zonder zich uit Helga terug te trekken, had erover gedacht om naar de vergadering te gaan, maar zo fanatiek als hij en alle anderen over deze zaak zijn, over de staking, over de strijd tegen het kapitaal, kan het hem nu geen ene moer schelen: hij slaat zijn armen om Helga heen, tilt haar op en draagt vervolgens zijn vrouw naar de slaapkamer. Zij klemt haar tengere benen om zijn middel. Een sok was van Sigvaldi's rechtervoet af gegleden toen hij zich uit zijn broek wist te werken en de ijskoude vloer priemt zijn voetzool. Buiten vriest het hard, zowel tussen de huizen hier in Reykjavík als buiten in de wereld waar de koude tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie bevroeringsverschijnselen in het leven en de psyche van zoveel miljoenen mensen veroorzaakt. Sigvaldi legt haar voorzichtig op het bed, zo voorzichtig dat het lijkt alsof ze breekbaar is, zijn lid glipt uit haar, maar zij leidt hem snel weer erin en haar lippen zoeken zijn lippen in het halfduister, hun tongen smelten samen en Sigvaldi begint weer in haar te bewegen,

hij doet het langzaam, wil niet meteen klaarkomen. Natuurlijk niet. Natuurlijk wil hij niet meteen klaarkomen. Natuurlijk moet hij het langzaam doen om zo langer aan zijn trekken te kunnen komen, want het leven van de mens duurt niet zo lang, in wezen is het niet veel langer dan de afstand tussen dag en nacht. En daarom moeten wij er helemaal en onvoorwaardelijk de tijd voor nemen op die momenten waarop het leven ons laat sidderen. Op momenten waarop het leven zich verdiept en zelfs geluk wordt.

Niet veel langer dan de tijd die de dag van de nacht scheidt.

Dit is overigens allemaal nogal vreemd. Als we ontzettend naar iets uitkijken kan het wachten op de volgende dag, week, maand zo lang duren dat het leven nauwelijks een stap vooruit lijkt te gaan. Het is een dinosaurus die nauwelijks met zijn ogen knippert.

Sigvaldi doet het langzamer. Hij geniet ervan in Helga te zijn, hoort haar ademen, naar adem happen, kreunen. Geniet ervan zijn lid er langzaam uit te trekken, bijna helemaal, en dan weer kalm erin te gaan, te merken hoe soepel hij erin gaat en Helga ademhaalt. Helga die van hem houdt, die knappe knappe knappe vrouw – waarom zou hij zich in hemelsnaam moeten haasten?

Want het zal gauw gebeuren. Geen religie kan dat voorkomen, de vurigste gebeden helpen daar niets aan – een dinosaurus knippert met zijn ogen.

En ruim dertig jaar later strekt Sigvaldi zich met de kwast te ver uit, hij verliest het evenwicht op de hoge ladder en knalt luttele seconden later op het harde trottoir te pletter.

Waarom moet het zo mooi zijn en dan rinkelt de telefoon

Het trottoir is hard en koud, maar daar is de hemel, net zo zorgeloos en vol zomer als vlak daarvoor. Het lijkt hem van ondergeschikt belang te zijn, hoewel Sigvaldi hulpeloos op de stoep ligt,

alsof Sigvaldi hem niets kan schelen, en toch hebben ze meer dan zestig jaar samen door het leven opgetrokken. Hij kan Sigvaldi op z'n minst overeind helpen, want het was een behoorlijk hoge val, de ladder reikte ruimschoots tot de tweede verdieping waar Sigvaldi in de stralende zon bezig was het raamkozijn te schilderen. Hoe kwam het trouwens dat hij van de ladder afviel, hoe stuntelig was dat wel niet, godsamme?! Je kunt beter opstaan. Raamkozijnen schilderen zich niet vanzelf. Ik wil eerst alleen even uitrusten, mompelt hij, en hij sluit zijn ogen, maar doet ze meteen weer open. Het is vertrouwd er ze open te houden, hier is iets vreemds aan de hand, de hemel heeft iets verraderlijks, je kunt beter op je hoede zijn. Toch doet Sigvaldi zijn ogen weer dicht, hij kan er niets aan doen. Hij doet ze dicht en is dan opeens een kleine opdonder van tien, die keihard de Vesturgata in Reykjavík omlaag rent, samen met twee vriendjes. Hij kan zich helemaal niet herinneren waarom ze zo hard rennen, maar hij voelt heel sterk de intense, bruisende levensvreugde. Ze lachen zich allemaal een breuk. Sigvaldi doet zijn ogen open, glimlacht omhoog naar de blauwe hemel ver weg. Hij doet zijn ogen dicht.

En zijn vader begint te kreunen.

Een nacht in Reykjavík bijna een halve eeuw geleden.

Gekreun en kreten van pijn houden hen de hele nacht wakker, Sigvaldi, zijn moeder, zijn twee zussen. Alleen zijn jongere broertje, die toen zes of zeven was, lukt het te slapen. Maar pas nadat hij tegen Sigvaldi aan was gekropen en zich bang en huilend tegen zijn grote broer had genesteld.

Die legt zijn linkerarm over hem heen, mompelt iets troostends, zingt dan zachtjes een paar wiegeliedjes en langzaam wordt het gehuil minder. De kleine slaapt doodop met zijn gezichtje dicht tegen Sigvaldi's hals. Mijn jochie, fluistert hij, mijn knulletje, zo blij dat hij het kleine lijf voelt, de warmte, de hartslag, dat hij tranen in de ogen krijgt en zijn broertje dicht tegen zich aan

drukt. Zo liggen ze samen. Het doet zo goed het leven zo dicht bij de dood te voelen. De nacht verstrijkt en Sigvaldi houdt zijn slapende broertje stevig tegen zich aan, terwijl hun vader schreeuwt, de morfine bijna helemaal ophoudt te werken, zijn moeder en oudere zussen radeloos, bang, doodop bij de stervende man zitten... die tot de ochtend blijft schreeuwen, schreeuwen tot de dood zich eindelijk over hem ontfermt.

Sigvaldi doet zijn ogen open. De hemel is nog steeds blauw, hij is vol van de dood. Hij doet zijn ogen weer dicht.

En er wacht hem een andere nacht. Een totaal andere, ruim tien jaar geleden. Een nacht aan het meer van Thingvellir. Ze zijn aan het vissen. Sigvaldi, zijn broer en schoonzoon, en zijn kleinzoon slaapt in de open oranjekeurige tent. De zomernacht is mild, de bergen zijn blauw, de dromen stil, de vliegen zoemen zachtjes, de vogels sluimeren, de vissen ademen beneden in het kalme water en het leven is kostbaar. Sigvaldi doet glimlachend zijn ogen open. En meteen weer dicht.

En hij beweegt langzaam in Helga.

De zeelui hebben tien dagen gestaakt. Of zijn het er twaalf? Het is slecht zo lang niet te werken, niet goed voor het bloed. Desondanks zijn het goede dagen, ze zijn mooi. Ja, misschien wel de mooiste dagen die hij heeft meegemaakt, want af en toe lagen ze met hun zeven maanden oude dochter tussen hen in in het nauwe bed, zonder dat er iets gebeurde behalve liggen, behalve zijn, samen zijn en Sigvaldi voelt zich alsof hij gezegend is en dat het geluk hen nooit zal verlaten. Het was eigenlijk vreemd dat het leven zo gul voor hem is... Helga beweegt met ongeremd genot haar heupen tegen hem aan, vraagt hem in haar tepels te bijten, wat hij ook doet, hard, zoals ze het wil hebben, hij bijt en krijgt warme melk in zijn mond. Kus me, zegt ze dwingend tegen hem, kus me, zucht

ze en haar warme tong windt zich om de zijne... het is zo fijn bij haar te zijn dat hij bijna jankt... om zo... veel, ja, zoveel van haar te houden. Haar onstuimigheid en totale ongedwongenheid maken iets van de boeien in zijn binnenste los, iets waarvan hij niet wist dat hij het had. Bij haar is hij vrij. Bij haar... Sigvaldi heeft zijn lid er langzaam uit getrokken, zo ver dat de eikel net de natte schaamlippen beroert en daar blijft hij liggen. Ze kijken elkaar in de ogen. Zij tilt haar hoofd naar het zijne. Kust hem. Zuigt op zijn lippen. Zijn tong. Wacht, fluistert ze, wacht. En hij wacht. Hij trilt, beeft van geilheid, maar hij wacht. Ik hou van jou, fluistert ze. Je moet het in me spuiten. Wacht, zegt ze nog eens, en dat duurt duizend jaar. Nu, fluistert ze, nu, zegt ze dwingend, en ze hapt naar adem als hij snel in haar klaarkomt.

Waarom moest het zo mooi zijn, denkt Sigvaldi, die per ongeluk de ogen had geopend en zichzelf vervloekt als de zomerblauwe hemel zich breed voor hem uitstrekt, vreemd ver weg, alsof hij tot een andere wereld behoort. Sigvaldi wil zijn ogen meteen weer sluiten, zich van de hemel losmaken; erop gebrand te weten waar hij vervolgens in de tijd heen wordt geslingerd. Hopelijk weer in het souterrain in Vesturbær in Reykjavík... maar dan staat een oude vrouw met twee boodschappentassen over hem heen gebogen. Sigvaldi vloekt. Nooit rust. Beter om te doen alsof hij haar niet ziet, dan gaat ze misschien. Nee, dat doet ze niet. Absoluut niet. Integendeel, ze zet de tassen naast zich neer, vol met pakken melk, meel, eieren, gaat naast Sigvaldi op haar knieën, zegt iets tegen hem, ongetwijfeld in het Noors, we zijn namelijk in Noorwegen, in de havenstad Stavanger, waar Sigvaldi de laatste jaren heeft gewoond, samen met zijn vrouw, de Noorse Sigrid, en met Sesselja, de dochter van Ásta.

Kan deze vrouw zich niet in lucht oplossen, is er niet iemand of zijn er geen anderen die erop wachten melk te krijgen, moet ze niet snel naar huis en iets bakken van het meel, de eieren, in

plaats van hier naast hem op de knieën te gaan, hem lastigvallen, het dus verhinderen dat hij zijn ogen dicht kan doen en hopelijk weer in de armen van Helga verdwijnt die net zoveel moois zei dat dat alleen voor hem uiteindelijk in het leven voldoende zou zijn geweest. Nooit, ervoor noch erna, heeft hij iemand gekend die zo ongedwongen was en zo natuurlijk dingen kon zeggen die ervoor zorgden dat hij zich goed voelde, dingen die alles warmer, groter maakten: Ik hou van jou, kom bij me. Kon hij maar zulk soort dingen zeggen. Waar haalt ze de moed vandaan? Hij heeft van niemand zoveel gehouden, zo intens, soms uit pure wanhoop. Hij heeft niemand net zo erg gehaat... Hoe kwam ze erbij van hem te houden, ze kon uit tallozen kiezen en toch koos ze hem, waarom?

En hoe kwam hij erbij voor haar te vallen?

Maar de vrouw zegt iets.

De Noorse vrouw. Die met de boodschappentassen.

Ze is naast Sigvaldi neergeknield, die als een zak vuilnis op het trottoir ligt en alleen maar zijn ogen dicht wil doen, proberen ruim dertig jaar terug in de tijd te razen en in de armen van Helga te belanden die net die zalige dingen heeft gezegd, nu. Wat een geschenk kan het leven zijn! Maar wat hebben die stomme boodschappentassen te betekenen? En wat betekent het om Noors te praten? Zevenhonderd jaar geleden praatten de Noren IJslands. Er was geen reden om daarmee op te houden, niets wat erom vroeg. Ligt de verklaring misschien in hun heimelijke bewondering voor de Zweden, en is het Noors dan een mislukte poging om Zweeds te praten? Je houdt niet op je moedertaal te praten, dat is absurd. Een volk dat zijn taal verliest, kan net zo op de koleremaan gaan wonen.

Dat wil hij tegen de vrouw zeggen. Haar dat laten horen en haar dan uitschelden over die kloteboodschappentassen, maar dan is ze om de een of andere reden niet meer oud en heeft ze niet meer die grauwe jas aan, in plaats daarvan is ze een jonge vrouw in een

groen zomerjack, de boodschappentassen zijn nergens meer te bekennen en ze heeft grijze ogen die Sigvaldi sterk doen denken aan de ogen van zijn moeder. De kwaadheid, irritatie glijden van hem af en in plaats daarvan is hij met dankbaarheid vervuld dat zij bij hem wil zijn. Het is zo triest alleen op dat harde, misselijkmakende trottoir te liggen...

Waarom ligt hij trouwens hier? Hij herinnert zich niets meer.

Is hij hier straalbezopen beland?

O, dat zou leuk geweest zijn, tegenwoordig gebeurt het zo zelden dat je fatsoenlijk dronken bent. Wat natuurlijk een absolute noodzaak is. Zo nu en dan. Het reinigt het bloed. Toch hebben er soms jaren tussen gelegen dat hij dronken was, dat kan niet goed zijn geweest voor... voor het evenwicht. Wacht eens even, in feite is het niet zo vreselijk lang geleden sinds dat voor het laatst is gebeurd, eerlijk gezegd ongewoon kort geleden nog, slechts... ja, twee maanden. Zijn jongere broer had gebeld – hij die ooit in Sigvaldi's armen huilde. Hij woont namelijk ook hier, in deze havenstad, met zijn Noorse vrouw, Rósa, die zo bikkelhard kan zijn dat je haar nauwelijks anders dan in volle wapenrusting tegemoet kunt treden. Interessant, denkt Sigvaldi, en hij wil graag met deze jonge vrouw met die grijze ogen praten, dat we beiden met een Noorse vrouw zijn getrouwd. Hij kijkt naar de vrouw, ze glimlacht naar hem. Wat een gave is het te kunnen glimlachen, deze planeet zou niet bewoonbaar zijn als we dat niet konden. De vrouw zegt iets, ze trekt haar zomerjack uit, schuift het onder Sigvaldi's hoofd, die voelt hoe warm haar handen zijn. En nu is er iets in het gedrag van de vrouw dat hem aan Rósa doet denken. Bikkelhard, ja, maar het levensanker van zijn broer. God-o-god, wat ben ik in dit leven onredelijk geweest, denkt Sigvaldi, en plotseling, totaal onverwachts, flakkert het verlangen op die vrouw over Ásta te vertellen, want het is zoveel, zo ontzettend, ontzettend...

En dan rinkelt ergens de telefoon.